

CZAS PRZESZŁY- BUDOWA ZDAŃ

W mowie potocznej jest tylko jeden czas przeszły. Polega on na tym, że forma przeszła czasownika rozbijana jest na dwa osobne słowa: czasownik posiłkowy **w odpowiedniej** do podmiotu **osobie liczby pojedynczej lub mnogiej czasu teraźniejszego** zwany **operatorem** oraz **imiesłów przymiotnikowy** czasownika, stojący zawsze **na końcu zdania obojętnie którego trybu**.

Operatory mamy dwa: **mieć-** haben oraz **być-** sein. W którym zdaniu użyjemy operatora **haben** a w którym operatora **sein**, będzie zależało od tego, w którym zdaniu forma przeszła czasownika wyraża **przemieszczanie się lub zmianę stanu**.

Forma przeszła czasownika, która wyraża **przemieszczanie się to np.:** biegliśmy, uciekłem, szedłem, pojechała, wrócił, płynął, leciałaś.

Forma przeszła czasownika, która wyraża **zmianę stanu to np.:** było, zmarła, wstałem, pozostał, urodził się, zasnęła, stał się, rozebrała się, wydarzyło się, miał lat.

Operator **sein** lub **haben** odmieniamy **przez konkretną**

osobę podmiotu w czasie teraźniejszym.
Imiesłów przymiotnikowy czasownika zwany
participem jest nieodmienny przez osoby, liczby ani
rodzaje. Pozostaje w niezminionej postaci
niezależnie od tego, kto wypowiada zdanie i w jakim
trybie je wypowiada.

I tak na przykład:

Tryb oznajmujący w rodzaju męskim i żeńskim:

Ja pojechałam.

Ja pojechałem.

Ty pojechałeś.

Ty pojechałaś.

On pojechał.

Ona pojechała.

Ono pojechało.

My pojechałyśmy.

My pojechaliśmy.

Wy pojechałyście.

Wy pojechaliście.

One pojechały.

Oni pojechali.

Pan pojechał.

Pani pojechała.

Panowie pojechaliście

Panie pojechałyście.

Państwo **pojechaliście**.

Za każdym razem słowo zaznaczone kolorem czerwonym będzie miało postać **gefahren**.

Tryb pytający w rodzaju męskim i żeńskim:

Czy ja **pojechałam**?

Czy ja **pojechałem**?

Czy ty **pojechałaś**?

Czy ty **pojechałeś**?

Czy on **pojechał**?

Czy ona **pojechała**?

Czy ono **pojechało**?

Czy my **pojechałyśmy**?

Czy my **pojechaliśmy**?

Czy wy **pojechaliście**?

Czy wy **pojechałyście**?

Czy one **pojechały**?

Czy oni **pojechali**?

Czy pan **pojechał**?

Czy pani **pojechała**?

Czy panowie **pojechaliście**?

Czy panie **pojechałyście**?

Czy państwo **pojechaliście**?

Tutaj też każdy **particip** zaznaczony na czerwono będzie miał **niezmienną** postać **gefahren**.

Tryb przeczący w rodzaju męskim i żeńskim:

Ja nie **pojechałem**.

Ja nie **pojechałam**.

Ty nie **pojechałeś**.

Ty nie **pojechałaś**.

On nie **pojechał**.

Ona nie **pojechała**.

Ono nie **pojechało**.

My nie **pojechaliśmy**.

My nie **pojechaliśmy**.

Wy nie **pojechaliście**.

Wy nie **pojechaliście**.

Oni nie **pojechali**.

One nie **pojechały**.

Pan nie **pojechał**.

Pani nie **pojechała**.

Panowie nie **pojechaliście**.

Panie nie **pojechaliście**.

Państwo nie **pojechaliście**.

I tutaj **participy** zaznaczone na czerwono mają **tę samą postać gefahren**.

Skoro w zdaniu: Ja pojechałam.

Forma przeszła **pojechałam** wyraża przemieszczanie,

to znaczy, że do niej musi być użyty **operator sein**.

W tym wypadku operator sein musi być w 1 osobie liczby pojedynczej, a więc **Ich bin**, ponieważ podmiotem w zdaniu jest słowo **ja**.
Na końcu zdania będzie particip **gefahren**.

Po złożeniu do kupy, otrzymujemy:
Ich bin gefahren.

Jeśli to zdanie chcemy powiedzieć w trybie pytającym, to wystarczy tylko **poprzez inwersję** zamienić kolejność dwóch pierwszych wyrazów, natomiast particip **gefahren** pozostanie bez zmian na końcu zdania przed pytajnikiem.

Osoba operatora **sein nie zmieni się**, bo nie zmieniliśmy podmiotu.

Otrzymamy zatem:

Bin ich gefahren?
Czy ja pojechałam?

W zdaniu przeczącym kolejność wyrazów będzie taka sama jak w trybie oznajmującym z tą tylko różnicą, że zaimek przeczący **nicht** będzie zaraz **po operatorze**.

Otrzymamy zatem:

Ich bin **nicht** gefahren.

Ja nie pojechałam.

W każdym zdaniu czasu przeszłego, niezależnie od podmiotu, jego rodzaju, liczby, oraz trybu zdania, **orzeczeniem jest operator w konkretnej osobie podmiotu.**

W czasie przeszłym **operator nigdy nie występuje w formie bezokolicznika.**

Kolejny przykład na trochę dłuższe zdanie:

Ile mieliście dzieci?

W zdaniu tym forma przeszła czasownika **mieliście** **nie wyraża przemieszczania ani zmiany stanu.** Wobec tego musi tu być użyty **operator haben** w 2 osobie liczby mnogiej czasu teraźniejszego, bo podmiotem jest domyślny zaimek osobowy **wy**, mimo że w j.polskim go nie wypowiedamy.

Zdanie zaczniemy od zaimka pytającego **ile**. Zaraz za nim ze wzoru na tworzenie zdań pytających

szczegółowych, będzie stał rzeczownik **dzieci**.
Następnie orzeczenie w postaci operatora **habt**, po nim
podmiot **wy**, a po nim na samym końcu
zdania, particip czasownika „mieć” o postaci **gehabt**.

Składamy zdanie do kupy:

Wieviel Kinder **habt** ihr **gehabt**?

Następny przykład:

Moja córka nie wyszła za mąż.

Znowu najpierw patrzymy na formę przeszłą
czasownika. **Wyszła za mąż** wskazuje nam, że
czasownik ten nie wyraża zmiany stanu ani
przemieszczania. Wobec tego jego **operatorem** będzie
czasownik haben w 3 osobie liczby pojedynczej czasu
teraźniejszego, bo wyrażenie **moja córka jest**
podmiotem, a moja córka to jakby **ona** a więc **3 osoba**
liczby pojedynczej. Zatem operator musi mieć postać
hat, a participem na końcu zdania będzie słowo
verheiratet.

Zdanie zaczniemy od wyrażenia **moja córka**. Po nim
damy **operator**, za nim przeczenie **nicht**, a za nim
particip.

Otrzymamy:

Meine Tochter hat nicht verheiratet.

Inny przykład:

Urodziłem się w Gdyni.

Postępujemy podobnie.

Podmiotem będzie tu zaimek osobowy **ja**.

A więc zaczynamy zdanie od słowa **ich**.

Potem patrzymy, że **urodziłem się** wyraża zmianę stanu, więc operatorem będzie czasownik **sein** w 1 osobie liczby pojedynczej czyli słowo **bin**.

Mamy już **ich bin**.

Potem umieszczamy dopełnienie **w Gdyni**, a za nim na końcu zdania ostatnie słowo, mianowicie particip czasownika **urodziłem się**.

Otrzymujemy:

Ich bin in Gdynia geboren.

Participów wszystkich czasowników mocnych i nieregularnych kończą się na końcówkę „**en**” i

uczymy się ich na pamięć lub **odczytujemy je z tabeli.**

Participy czasowników słabych i regularnych możemy stworzyć samodzielnie.

Oto metoda:

Chcemy stworzyć particip od czasownika **ożenić się**, który jest regularny .Od jego bezokolicznikowej formy **verheiraten** odejmujemy literę „n”. Następnie dodajemy literę „t”. Otrzymane słowo **verheiratet** jest już participem. Wszystkie participy czasowników regularnych kończą się na literę „t”.

Jeśli czasownik regularny w bezokoliczniku zaczyna się na przedrostek „ver” lub „ge” lub „zer” lub „er” lub „miss” lub „ent” lub „emp”, albo kończy się końcówką „eren”, to postępujemy jak napisałem powyżej.

Jeśli czasownik regularny w bezokoliczniku nie zaczyna się na żaden z tych przedrostków i nie kończy się końcówką „eren”, to stosujemy inną metodę:

Chcemy stworzyć particip od czasownika **pytać**, który też jest regularny. Od jego bezokolicznika **fragen** odejmujemy litery „en”, a następnie dodajemy literę „t”. Do lewej strony otrzymanego słowa **fragt**

dodajemy litery „ge” i mamy gotowy particip **gefragt**.

A jeśli chcemy stworzyć particip czasownika rozdzielnego to litery „ge” wstawiamy między **przedrostek** a **resztę bezokolicznika tego czasownika**, pamiętając jednak, że nie może on kończyć się na litry „en” tylko na literę „t”. Na przykład:

Od bezokolicznika czasownika **zumachen**, particip będzie miał postać **zugemacht**.

A teraz trochę trudniejszy przykład:

On miał 12 lat.

Jeśli w zdaniu na czas przeszły mamy podany wiek kogoś lub czegoś, **to musimy pamiętać, że podobnie jak w czasie teraźniejszym używamy tu czasownika być**, a nie **mieć** tak jak w j.polskim.

Zatem operator musi być **sein**. W tym zdaniu akurat w 3 osobie liczby pojedynczej, a więc słowo **ist**.

Po nim dajemy liczebnik **12**, a na końcu zdania particip od czasownika również **sein** czyli z tabeli słowo **gewesen**. Podmiotem czyli pierwszym słowem

w zdaniu jest zaimek **on**.

Otrzymujemy:

Er ist 12 gewesen.

Wyrażenia „**Jahre alt**” po liczebniku nie trzeba już podawać.

Jeśli mamy wątpliwości czy forma przeszła czasownika wyraża przemieszczanie się czy nie, to najlepiej posłużyć się znakomitą regułą wymyśloną jeszcze przez XVIII-wiecznych germanistów, która **sprawdza się prawie do wszystkich czasowników** i używam jej do dzisiaj.

A brzmi ona tak, że trzeba zadać sobie takie pytanie: **„Czy koniecznie trzeba przemieścić się z miejsca na miejsce całym ciałem, by wykonać daną czynność?”**. Jeśli wyjdzie Wam, że **koniecznie**, to znaczy, że do formy przeszłej tego czasownika **trzeba użyć operatora sein**.

Jeśli natomiast wyjdzie Wam, że **niekoniecznie**, to znaczy, że forma przeszła tego czasownika **wymaga użycia operatora haben**.

Jak myślicie, czy forma przeszła czasowników **spotkałam się** albo **wyszłam za mąż** wymaga czyjegoś przemieszczenia się z miejsca na miejsce całym

ciałem?

I jeszcze jedno. Gdy zmieniamy tryb zdania to
operator nie zmienia się, tylko pozostaje ten sam.